

Mitä huolellisemmin näitä lueteloita lukee, sitä vaikealukuisemmaksi esitys muuttuu. Tämä tuntuu nykyään olevan hyvin yleinen synty maamme yhteiskuntatieteissä. Opinnäytteissä diskurssisekamelskan joten kuten ymmärtää, mutta kun opinnäytteet on jo tehty, voisi tähdätä toisenlaiseen esitystapaan.

Nyt on – vähän kärjistääkse-

ni – niin kuin tekstissä olisi aivan liian paljon sinisiä lankoja ja liian vähän punaista lankaa. Ei Kivisen kirja tässä suhteessa

suinkaan huonoimmasta päästä ole, mutta silti näin asia on.

SEPPÖ TOIVIAINEN

MARKKU KIVINEN
SOSIOLOGIA JA VENÄJÄ
HELSINKI: TAMMI, HANKI JA JÄÄ -SARJA, 1998
332 s.

PEITTELYÄ JA PALJASTUKSIA

Elämän modernisoituminen ei ole edennyt niin suoraviivaisesti kuin modernisaatiososiologit sanovat, väitti Riitta Jallinoja jo teoksessa *Moderni elämä* (1991). Tuoreessa kirjassaan Jallinoja jatkaa teemaa kysymällä, kuinka vapauden ja sidoksen yhdisteleminen nykyisissä aviosuhteissa oikein tapahtuu.

Viktoriaanisen ajan peitteelyyn ja salaamiseen perustuva moraali kohtasi 1960-luvulta lähtien voimistuneen vapaamielisyyden, joka edellytti kiellettyjen asioiden sallimista ja avointa puhumista asiasta kuin asiasta. Yhteentörmäyksen tuloksena muodostui sosiiaalinen ilmiö nimeltä moderni säädyllisyys, joka rakentuu viktoriaanisen säädyllisyyden taivon peitteilylle ja parhain päin puhumiselle, mutta vapaamielisyys pakottaa sen myös sallivuuteen ja avoimuuteen.

Medialla on modernin säädyllisyyden peitteilyssä ja paljastamisessa merkittävä asema. Jallinoja toteaaakin modernin säädyllisyyden pinnan rikkoutuvan vähän väliä yksityiselämää koskevien paljastusten muodossa. Yksityiselämästä tulee yhä enemmän muiden katseltavaa ja arvioitavaa, ja samalla sen merkitys julkisena kysymyksenä kasvaa. Jallinoja maalailleekin vision yksityiselämän markkinoista, joilla kilpaillaan intiimeillä kokemuksilla. Ja mitä näemmekään avatessamme tv:n? Häämatkalle, Vastanaineet, Amarin kaaret, Sexodus, Bänks... Media-areena on jo avautunut meille tavallisillekin yksityiselämän eläjille: voimme esitellä julkisesti suhteitamme alkumetreiltä aina niiden kalkkiviivoille saakka.

Jallinoja kohdistaa analyysinsä aviosuhteeseen, jota hän

pitää vapauspyrkimysten sekä toisaalta sidoksisuuden otollisena näyttämönä. Tutkimuksen laajana, vuodet 1955–1997 kattavana aineistona ovat kolmen suomalaisen naistenlehden julkaisemat haastattelut, joissa julkikkiset kertovat aviosuhteestaan. Jallinoja ei kuitenkaan tutki julkisuuden henkilöitä tai heidän elämäänsä vaan sitä, miten julkikkiset itse puheessaan ja miten toisaalta naistenlehdet median edustajina merkityksellistävät ihmis-subteita.

Aviosuhteen tarkastelupintoja syntyy, kun suhteesta kerrotaan julkisuudessa. Median luomat pinnat eivät ole sellaisinaan palautettavissa elettyyn elämään, sillä pinnoilla muodostuu itsenäisiä ilmiöitä. Pinnat eivät heijasta todellisuutta, mutta pintojen tarkastelu tarjoaa näköaloja pintojen takana olevaan elettyyn elämään.

Jallinoja toteaa, että yhä edelleen ihmisillä on ikaikaiselta tuntuva halu erotella yksi ihmissuhde ainutlaatuisiksi, erityiseiksi. Yhden suhteen merkityksellistäminen yli muiden tapahtuu juuri aviosuhteen ja siitä puhumisena. Ihmisten haaveissa on sen ainoan oikean kohtaaminen ja hänen kanssaan elämän loppuun saakka kestävän liiton solmiminen. Siksi naistenlehdissä käsitellään nimenomaan haastattelun nykyistä, mennyttä (avioeron jälkeen) tai tulevaa (häät tulossa, vastanaineet) aviosuhdetta, vaikka nykyään niin monien kohdalle osuu useita, toisiaan seuraavia parisuhteita.

Se, että haastateltu julkis saattaa elää jonnassaan avioliitossaan, ei lainkaan himmennä aviosuhteen loistoa ja romanttisen rakkauden ideaa. Aviosuhteen erityistä merkitystä luodaan mediassa tarttumalla suhteen eri vaiheisiin, joita ei esitetä pitkinä jaksoina, vaan ne tiivistetään episodeiksi, mediatapahtumiksi. Häät, lasten syntymiset ja avioerot korostavat aviosuhteen ainutlaatuisuutta, jota perinteisyys ympäröi. Perinteet tekevät aviosuhteen tapahtumista näyttäviä, mikä taas auttaa muita tunnistamaan ne suuriksi tapahtumiksi.

Jallinoja kärjistääkin avioliiton solmimisen merkityksellisyden toteamalla, etteivät ihmiset häissä solmi avioliittoa, vaan he nimenomaan viettävät häitä. Kohokohtien esittämisen myötä julkisuus suhteet alkavatkin näyttää jatkuvalta juhralta, hekuman huipulta tai vauhdikkaiden käännteiden kyllästävältä intohimolta. Niiden eli julkisten elämä näyttyy aivan erilaisena kuin

meidän eli tavallisten lukijoiden tiskiveden makuinen arki.

Minua viehätti erityisesti Jallinojan analyysi individualisoinnista, jonka punaiseksi langaksi julkisten puheissa hahmottui yksilöityminen. Individualisoinnin ehdoksi nähdään yksinolo, johon päädytään avioeron jälkeen. Yksinololla tarkoitetaan elämistä ilman aikuista asuin-kumppania, sillä vaikka kertojalla olisikin lapsikatras huollettavanaan, on hän kuitenkin ”yksin”. Avioero saa ihmisessä liikkeelle yksilöitymisen, joka rakentuu kolmesta vaiheesta: vapaudesta, itsensä löytämisestä ja aikuiseksi kasvamisesta. Vapaus osoittautuu ajalliseksi vapaudeksi. Ajasta ja erityisesti siitä, että se on omaa, tulee vapauden symboli. Myös bohemisuus, juhliminen ja matkustaminen liittyvät vapauden vaiheeseen.

Itsensä löytäminen on individualisoinnissa pitkä kehityskulku. Aviosuhteessa ”itse” on menetetty, mikä huomataan avioeron yhteydessä. Murros saa aikaan kehityksen, jossa ihminen ”etsii itseään”, ”kuuntelee omaa ääntään” tai ”opiskelee omaa minuuttaan”. Silti itsensä löytämisestä ei sen enempää määritellä: riittää, että ihminen jossain vaiheessa toteaa lopultakin löytäneensä itsensä, jolloin kuulijat ymmärtävät puhujan käyneen läpi tietyn kehityskulun. Julkkikset ymmärtävät aikuiseksi kypsymisen ”elämisenä uuteen järjestykseen laittamisena” ja ”täysin itsensä varaan heittäytymisenä”.

Näyttää siltä, että avioeron kaaoksen jälkeen itsensä löytäminen ja aikuiseksi kasvaminen ovatkin siirtymistä uuteen – samalla vanhaan – elämän-

vaiheeseen. Palataan siihen tavalliseen elämään, jota useimmat loppujen lopuksi tuntevat kaipaavan. Paluusta kotiin kertoo erityisesti se, että koko itsen kehityksen kausi päättyy toiveikkouteen solmia uusi aviosuhde. Eronneet ovat valmiit uuteen sidokseen, vaikka juuri siitä he alun perin ovat ilmoittaneet halunneensa pyristellä irti.

Mielenkiintoista on, että yksin elävien naimattomien ”yksinoloa” ei käsitellä samoin kuin eronneiden. Yksin elävät eivät naistenlehdissä tunnu erityisesti yksilöityvän, koska heiltä puuttuu aviosuhde, joka eronneille näyttyy individualisoinnin vastakohtana. Suhteen ajautuessa karille rikkoutuu unelma ikuisesta rakkaudesta ja sen myötä muuttuu myös minuuden kokemus. Siksi juuri eronneet ryhtyvät individualisoitumaan.

Varsin kiintoisaa on haastateltujen yksilöitymispuheen kanssa ristiriidassa oleva puhe kohtalon tai suurten tunteiden varaan heittäytymisestä. Osa elämänratkaisuista siis siirretään henkilökohtaisen vastuun ulottumattomiin, vaikka toisaalla puhuja voi kertoa voimakkaasta individualisoinnin tarpeestaan. Tästä ambivalenssista Jallinoja toteaa, että kohtaloon uskomisesta voi saada välineen ihmiselämän käännteiden selittämiseen. Toisaalta kohtalo voi olla sattuman romantisoitua, jolloin kohtalosta puhuminen hävittää satunnaisuuden proosallisuuden. Yksiselitteisten normien puuttuessa modernista yhteiskunnasta ihmiset etsivät monien vaihtoehtojen muodostamassa epävarmuudessa varmuutta tai merkkiä varmuudesta. Kohtalosta tulee tuo

merkki.

Tarkastelemalla julkisten aviosuhteistaan puhumista Jallinoja – ja lukija – löytää vastauksen kysymykseen vapauden ja sidoksen yhteensovittamisesta. Onnellisesta elämästä ja onnellisesta parisuhteesta kertominen on keino käsitellä sekä aviosuhteen yliveritaisuutta että sitä, että sen asema yliveritaisena valintana uhkaa romahtaa. Haastateltavien puhe uskottomuudesta konkretisoi tämän ambivalenssin: uskottomuus aviosuhteessa voidaan myöntää, mutta se säädylistetään korostamalla, että on olemassa kahdenlaista uskottomuutta, hyväksyttävää ("fyysinen uskottomuus") ja toisaalta paheksuttavaa ("henkinen uskottomuus"). Jallinoja toteaaakin, että modernissa säädylisyydessä aviosuhteen ongelmat ovat puheessa mukana, mutta eivät kurjuuden paljastuksina vaan osana normaalia suhdetta.

Julkikset rakentavat puheessaan rajaa yksityisen ja julkisen välille. On salattu toisaalta yksityinen ja toisaalta julkiseksi tullut yksityinen, ja niiden raja vaihtelee tapauksittain. Mitä enemmän yksityiselämää julkisesti paljastetaan, sitä epävarmemmiksi ihmiset tulevat siitä, mikä todella

on yksityisyyden yksityinen luonne. Rajankäyntiä tapahtuu koko ajan: miten toisaalta onnistua salaamaan ja toisaalta paljastamaan jatkuvasti lisää. Peittely ja paljastaminen tuottavatkin yhdessä modernia säädylisyyttä. Aviosuhdetta tehdään säädyliseksi kertomalla siitä muille siten, että kertoja voi säilyttää kasvonsa kertomisen jälkeenkin. Toisinaan voivat seurata "meillä menee hyvin" -juttu ja sen jälkeen ero ja "olihan meillä paljonkin pielessä" -kertomus.

Modernin säädylisyyden lukee mielellään. Teos saa lukijan pohtimaan meidän tavallisten ihmisten ja julkisten välistä suhdetta ja erityisesti sitä, kuinka ryhmien välistä eroa luodaan. Kiehtova media-analyysi kulkee koko ajan tekstin lomassa. Jälleen kerran voidaan esittää kysymys "todellisuuden" ja siitä kertomisen välisen suhteen luonteesta. Naislehtien haastatteluissa viljeltyjen kliseiden avaaminen ja analysointi alkavat väkisinkin huvittaa, niin kaavamaisesti ihmissuhteista julkisuudessa puhutaan. Mahtavatko haastateltavat itse huomata olevansa tietyn kaavan kohteina – vai käykö niin, että kaavaan tietoisesti sopeutumattomat julkikset ovat pian entisiä

julkikkia? Kirjan luettuani on selvää, että jatkossa ei yksikään naistenlehdessä lukemani haastattelu ole vain haastattelu. Kenties näen pintaa syvemmälle.

Jallinoja viljelee tekstissään ahkerasti ja eri muodoissa huomautusta "tämän tutkimuksen aineiston valossa". Näinhän meitä yhteiskuntatieteissä opetetaan varmistamaan selustamme eli korostamaan tulosten yleistettävyyden epävarmuutta. Tämä epäroiminen – jos se sellaista lopultakaan on – voi juontaa juurensa seikasta, jota Jallinoja käsittelee kertoessaan tutkimuksen muotoutumisesta. Naistenlehdet, julkikset ja vakava tutkimus (lausutaan ääneen painokkaasti, kulmat kurtussa) ovat yhdistelmä, joka monien mielestä ei yksinkertaisesti voi toimia. Iltoiten voin todeta: kyllä toimii.

MARIKA HYVÄRINEN

RIITTA JALLINOJA
MODERNI SÄÄDYLLISYYS
AVIOSUHTeen VAPAUDET
JA SIDOKSET
HELSINKI: GAUDEAMUS,
1997
240 s.